

УКРАЇНСЬКІ ДЕРЖАВНІ СВЯТА

Офіційні святкові дні

1 січня   **Новий рік**

Офіційне і народне свято початку нового року, перший день року. Одне з найбільш улюблених народом свят.

7 січня   **Різдво Христове**

Свято Різдва є скоріше християнським і народним, а вже потім державним.

8 березня   **Міжнародний жіночий день**

Його було встановлено в 1910 році на другій міжнародній конференції соціалістів за пропозицією Клари Цеткін, як день міжнародної солідарності трудящих жінок в боротьбі за рівноправність з чоловіками.

У 1913 році міжнародний жіночий день 8-го березня вперше відзначили в Росії. Сталось це в Петербурзі під гаслом боротьби за економічну й політичну рівноправність жінок з чоловіками. Коли це свято вкоренилось в Україні, нам невідомо.

Зараз День 8-го березня ми відзначаємо як свято радості і весни, забувши про історію його виникнення.

Великдень (Пасха)

Не тримається чіткої дати.

1 травня   **День міжнародної солідарності трудящих, Першотравень**

Свято, що відзначається в 142 країнах, в т.ч. Україні 1 травня або у перший понеділок травня.

1 травня 1886 року американські робітники організували страйк із вимогою 8-годинного робочого дня. Страйк і демонстрація закінчилися кровопролитним зіткненням з поліцією. У липні 1889 року Паризький конгрес II Інтернаціоналу в пам'ять про виступ робітників Чикаго прийняв рішення про проведення 1 травня щорічних демонстрацій. Уперше день міжнародної солідарності трудящих був відзначений у 1890 році в Австро-Угорщині, Бельгії, Німеччині, Данії, Іспанії, Італії, США, Норвегії, Франції, Швеції і деяких інших країнах.

Довгий час Першотравень був символом революції, непримиренної класової боротьби. У СРСР Першотравень довгі роки був основним державним святом.

1 травня традиційно використовується українцями для проведення мітингів і демонстрацій з висуванням політичних вимог. У світі Першотравень як і раніше відзначається як пролетарське свято солідарності.

9 травня   **День Перемоги**

Свято встановлене на ознаменування перемоги над фашистською Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-45 рр. Неробочий день в Україні і деяких державах СНД.

Трійця

Не тримається чіткої дати.

Одне з найбільших християнських свят, яке святкується на 50-й день від Великодня в пам'ять зішестя Святого Духа на апостолів і присвячене прославленню Святої Трійці. На Заході свято П'ятидесятниці не носить назви Трійці, хоча тісно пов'язується з її

шануванням. З XIV ст. святом Трійці в Католицькій Церкві стала називатися неділя по П'ятидесятниці.

28 червня   День Конституції України

У червні 1996-го депутати Верховної Ради прийняли нову Конституцію України. Це сталося на п'ятий рік після проголошення незалежності.

24 серпня   День Незалежності України

24 серпня 1991 р. Верховна Рада Української РСР проголосила Україну незалежною, демократичною державою і винесла "Акт проголошення незалежності України" на підтвердження всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 р.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЗВИЧАЇ ТА СВЯТА

Закликання весни

Одним з найцікавіших звичаїв стародавніх слов'ян є закликання весни. Народна уява створила поетичний образ весни у вигляді дівчини-«паняночки», що «десь у садочку шиє сорочку», а інколи і у вигляді молодиці, що вже має або повинна мати дочку.

Вона, ця вродлива дівчина або молодиця, дуже багата, від неї люди сподіваються щедрих дарів, а тому й виглядають її рано-вранці, до схід-сонця запрошують, закликають її піснями.

Благовіщення

Остаточним утвердженням весни вважалося Благовіщення, котре припадає на **7 квітня**. Після цього свята вже можна було починати орати. Благовіщення велике свято, таке велике, що не можна працювати, навіть птиця не в'є свого гнізда в цей день.

Якщо на Благовіщення, йдучи по воду, дівчина знайде квітку первоцвіту, то ще знак, що цього літа вона заміж піде. «Первоцвіт – віщун дівочого весілля». «На Благовіщення рано-вранці налий у миску холодної води, поклади пролісок і вмийся – на красу».

На Благовіщення дівчата виводять по обіді коло церкви перший весняний хорівід: «Кривий танець» – це не тільки привітання весни, це ще й символ пробудженої життєвої енергії. До цього часу весну тільки «виглядали» та «закликали», а тепер вона вже тут, вона вже прийшла і вступила в свої права. «Кривим танцем» дівчата ніби кажуть весні: «Добридень».

Великдень – Вербна неділя

Неділя за тиждень перед Великоднем називається «Вербною», або «цвітною», а тиждень перед цією неділею – «вербним»

У Вербну неділю святять вербу. Жінки, нарізавши вербових гілочок несли їх до церкви. Галузки ці тримали потім к “помічні од недуг і грому”, ними можна було “викликати в посуху дощ”.

Молоді хлопці та дівчата билися свяченою вербою, примовляючи:

*Не я б'ю – верба б'є,
За тиждень Великдень,
Недалечко червоне яєчко!*

*Будь великий, як верба,
А здоровий, як вода,
А багатий, як земля!*

Великдень називається так тому, що в той час, коли Христос родився, сильно світило сонце і стояли такі довгі дні, що теперішніх треба сім зложити до купи, щоб був один тодішній. Тоді, було, як зійде сонце в неділю вранці, то зайде аж у суботу ввечері. А як жиди розп'яли Христа, дні поменшали. Тепер тільки царські ворота в церкві стоять навстіж сім днів. Ось чому цей день і називається великим.

На Великдень вітаються люди: *Христос Воскрес!* А народ відповідає хором: *Воістину Воскрес!*

З особливим нетерпінням чекають Великодніх свят діти. Вони готують собі моцаки – міцні крашанки, з якими грають навбитки. Стукають яйцем об яйце. Той, чиє яйце розіб'ється, мусить віддати його. У кого найбільше яєць, той виграв.

Літо – свято Івана Купала

Івана Купала – це день літнього сонцевороту, 24 червня за старим стилем, **7 липня** – за новим. Свято поєднується із християнським святом Різдва Івана Хрестителя Господського. Це свято природи, краси і молодості. Обрядовими символами є вода, вогонь, рослинність.

Вогонь – це символ сонця, яке в ночі на Івана Купала досягає своєї найбільшої життєвої сили. Хлопці готують вогнище, через яке в ночі перестрібують. Вірять, що вогонь очищає від хвороб, гріхів і злих духів. У купальському вогнищі спалювали речі хворих і вірили в одужання хворого.

Головними атрибутами свята є Купало і Марена. На Поділлі й Волині дівчата роблять Купало з гілки верби, яку квітчають квітками й вінками, а потім ходять навколо такого Купала і співають.

У деяких регіонах дівчата робили з соломи ляльку – Марену, одягали її в жіночий одяг, на шию вішали намисто, а голову прикрашали стрічками, квітами й віночками. З Мареною ходили вулицями села, наспівуючи купальських пісень. Потім пішли до річки чи ставу, роздягали ляльку й топили у воді.

На день Івана Купала годилося також обов'язково скупатися, а дітям, замість вогню, пострибати через кропиву.

Люди вірили: якщо піти до лісу в ніч проти Купала, то можна побачити, як цвіте папороть. Коли зірвану квітку сховати за капелюх, то обов'язково пощастить знайти під землею золотий скарб.

Осінь – Покрова

За народним календарем у жовтні закінчувалася осінь і початком зими в українському селі вважалось свято Покрова (**14 жовтня**).

Свято відзначається на честь події, що відбулася цього дня у Візантії в X столітті. Греки-християни перемогли сарацинів завдяки підтримці Богородиці, яка опустила додолу покривало у вигляді широкого шарфа, котрий звичайно жінки носили навколо шиї, й накрила ним християн.

В Україні свято Покрови мало велику популярність. Із ним пов'язано чимало народних повір'їв, прикмет, приказок, прислів'їв. Якщо дівчину сватали до Покрови, то можна було це протягом трьох тижнів (до Дмитра 8 листопада) зіграти весілля. Тому й казали: До Дмитра дівка хитра, а після Дмитра зустрине собаку та й питає: “Дядьку, чи не бачили старіст?”

Зима – День Катерини

7 грудня християнський світ відзначає день пам'яті великомучениці Катерини.

В Україні свято Катерини називали святом «дівочої долі». Сподіваючись на розуміння й допомогу святої, жіноцтво просило її про щасливий шлюб, злагоду в сім'ї.

У багатьох регіонах України на Катерини дівчата за традицією зрізали гілки вишні, ставили їх у воду чи землю на покуті або на вікні у хаті. Якщо вони розцвітали до Різдва або Нового року, — це передвіщало скорий шлюб, а як ні — то були ще й інші зимові ворожіння... У такий же спосіб ворожили про здоров'я або смерть в наступному році.

Із вечорницями в день Катерини пов'язаний ще один звичай, який називається в народі «заклинання долі або судженого». В день Катерини дівчата закликають долю, а через 5 днів, на Андрія, доля показує їм свої дари. Заклинання долі полягає в тому, що дівчата варять кашу із пшона та маку й опівночі, перед тим як заспівають перші півні, обгортають горщик новим рушником і йдуть до воріт. Кожна із них по черзі, тримаючи в руках горщик із вечерею, тричі гукає: «Доле, доле, йди до нас вечеряти! Якщо ж у цей час заспіває півень, то значить «доля обізвалася», якщо ж ні: «Доля оглухла, не чує мого голосу».

День Андрія

Великим зимовим святом, особливо важливим для молоді, був день Андрія. Це свято відзначається **13 грудня** і вважається днем пам'яті мученицької смерті одного із дванадцяти апостолів Христових — Андрія Первозваного.

В українській традиційній обрядовості із днем святого Андрія пов'язувалося багато ритуалів, що мали переважно любовно-магічне та аграрно-магічне спрямування.

Одним із найбільш цікавих звичаїв було «засівання конопель». Ці дії, як правило, супроводжувались примовками на зразок:

Андрію, Андрію!

Я на тебе коноплі сію;

Спідницею волочу,—

Бо дуже заміж хочу.

Шлюбні мотиви ворожіння простежувалися і в ритуальному рахуванні (дрова в оберемку, які дівчина заносила до хати — парне число — одруження, кілля на певному відрізку плоту, супроводжуючи дії словесною формулою — «вдовець — молодець»).

У цей вечір намагалися побачити свого обранця в дзеркалі.

Дівчата намагалися також узнати професію майбутнього чоловіка, риси характеру, зовнішній вигляд тощо.

Особливе місце серед великої кількості андріївських звичаїв займає обрядова гра «калита».

На відміну від інших андріївських звичаїв, у «калиті» брали активну участь не тільки дівчата, а й хлопці. Збираючись на андріївські вечорниці, молодь пекла обрядовий хліб, як правило, це великий круглий корж із отвором посередині.

Свято Миколая   19 грудня

Одне з улюблених свят української дітвори. В Україні культ святого Миколая з'явився разом із християнською вірою. В сучасні часи з'явилась добра традиція – саме у день святого Миколая опікуватись сиротами та знедоленими дітьми, даруючи їм подарунки.

Три празники в гості

На січень припадають три свята. В одній з колядок мовиться:

Та прийдуть до тебе три празники в гості:

Що перший же празник – святеє РІЗДВО,

Що другий же празник – святого ВАСИЛЯ,

Що третій же празник – святе ВОДОХРЕЩА.

Першим і найбільшим святом вважається **Різдво**, котре припадає на **7 січня**. За церковним календарем – це народження Ісуса Христа. А ще раніше наші пращури відзначали народини Сонця.

Тільки-но спадали перші сутінки, мама запрошувала одного із хлопчиків однести горщик з кутею на покуть. Менші братики й сестрички залазили під стіл і там квоктали. Це для того, щоб добре висиджувалися курчата.

А коли на небосхилі з'являлася перша зірка, вся родина сідала за багатий стіл. Він справді був багатим – готували 12 пісних страв, серед яких обов'язково мала бути кутя. Тому в народі цей вечір називали Свят-вечором, Багатим вечором, Багатою кутею, чи Вілією.

Другу кутю – Щедру – готували напередодні старого Нового року, себто **13 січня**. Цей вечір називався **Маланка**. Коли смеркало, дівчата йшли щедрувати.

Цього вечора так само готували кутю й різноманітні страви. Щоправда, вони вже не були пісними – тут і ковбаси, і холодець, і шинка. Від того й називали цей обряд Щедрою вечерею. Перед тим як сісти за стіл, батьки й діти запрошували до їжі Мороза.

Наостанок надходив третій празник різдяно-новорічної обрядовості – **Водохреща або Йордан**. У деяких регіонах 18 січня ввечері готували ще одну кутю – Голодну, або Бідну. Наступного дня, себто на Водохреща, на річці чи ставку робили з льоду хрест, обливали його буряковим квасом.

Сюди згодом приходили церковні служителі, щоб посвятити воду. Вона вважалася дуже помічною від багатьох недуг. Цим, власне, й завершувалися різдяно-новорічні празникування. Після цього вже не годилося співати колядки та щедрівки.

РОДИННІ СВЯТА

Поза календарним циклом свят є ще події в житті людей та родин, що не зв'язані з якоюсь окремою порою року, але мають своє велике й переломове значення. Це народження, одруження, смерть.

Народження

Поява кожного нового члена роду була великою й радісною подією для всіх. Тільки ж на матір і дитину чигало багато небезпек, від злих сил та від людей. "Нечистий" міг навіть забрати матері дитину та підкинути свою. Тому треба було їх належно охороняти, і це робила баба-повитуха. Вона була не лиш помічницею породіллі, але й жрицею, яка вводила нову дитину у члени роду.

Хрестини зате вже зовсім у руках батьків. Їх старалися влаштувати якнайшвидше, ще навіть того самого дня, бо перед хрестинами мати не сміла кормити дитя. Хресних батьків запрошував зараз же у день народження батько, заходячи до їх хати та обмінюючи з ними буханку хліба.

Між хресними та рідними батьками постає певне споріднення. Куми вважаються ніби членами одної родини. Також і діти їх належно поважають.

Цікавий наш традиційний обряд "пострижин", тобто першого стриження волосся дитині. Не раз роблять це зразу при хрестинах, не раз пізніше, аж до п'ятого року життя. Дитину саджають на вивернений вовною вверх кожух — знак повноти й добробуту. Хтось, дуже часто власне хресний батько, витинає їй по жмуткові волосся над чолом, над потилицею та над обома вухами.

Весілля

Весілля — народний обряд пов'язаний із вінчанням, не мало точно визначеного часу в народному календарі. Правда, звичайно "змовини" тобто домовлення про вінчання,

сватання та заручини відбувалися восени, після закінчення робіт у полі, а весілля в часі м'ясиць, до Великого Посту.

Весілля в давнину тривало цілий тиждень і було великою, дуже точно опрацьованою драмою. Виступало в ній багато осіб з визначеними ролями і вживалося багато предметів, що мали своє окреме значення. Всюди наприклад молодий і молода мали почот із неодружених хлопців та дівчат, але вони називалися різно: стрітильники, бояри, дружби, дружки, світилки. Крім батьків молодять належали до весілля й інші старші, одружені люди, як коровайниці, свашки, свати, староста, маршалок. Хтось із них звичайно був "майстром церемонії" цілого весілля.

Так само всюди був необхідний коровай, білий весільний хліб.

Початком весільної церемонії було сватання. Воно було після того, як молодята самі добровільно згодилися одружитися. Сватання завжди виглядало так, що два поважні старші господарі, свати або старости, йшли з хлопцем до дому батьків дівчини та просили їх про дозвіл на одруження. Свати виголошували довгі й поетичні промови, порівнюючи молодого до князенка, а себе до ловців, які шукають прекрасної куниці. На випадок згоди, старости з батьками обмінюються хлібом і молода припинає хлопцеві до пояса вишиту хустку, а старостів пов'язує рушниками. Якщо треба відмовляти, то замість прикрих слів, батько частує сватів чаркою горілки та дівчина передає гарбуза або макогона.

Після сватання йдуть традиційні "обзорини" та познайомлення батьків молодят і договорення про всі подробиці весілля. Крім сватання відбуваються опісля ще й "заручини". Вони є майже повторенням сватання, тільки ж молоді засідають святочно за столом на покутті (заводить їх туди староста, держачи середину рушника, кінців якого тримаються молодята), а батьки благословлять їх.

Наші традиційні святкування перед весіллям це вінко-плетини, або дівич-вечір. На ньому молода прощається зі своїми подругами, бо відтепер буде їх розділювати велика суспільна різниця. Дівчата ж плетуть молодій та молодому вінки. Та співають відповідні пісні, як і впродовж цілого весілля.

До весільних приготувань належить теж печення короваю. Печуть його поважні жінки-коровайниці з відповідними обрядами та піснями. Кожна приносить потроху муки на коровай, що знов вказує на весілля — як спільну справу роду чи громади.

Запросини на весілля відбувалися колись особисто: молода в повному наряді ходила з дружками по селі та запрошувала кожного, кланяючись низько. Сьогодні такі обрядові запросини можна влаштувати хіба у найближчому сусідстві. Залишається звичний тепер спосіб запрошення друкованими повідомленнями. Та карточка-запрошення повинна бути в українському стилі, з традиційними весільними знаками, як коровай, рушник, пара голубів, китиця польових квіток тощо.

Одяг молодят та їх почоту — справа немаловажна. Сукні молодої та дружок можуть бути прикрашені вишивкою, але скромно та естетично. На Полтавщині навіть знають білу вишивку, що підходить до білого одягу молодої. Між іншим роблять не раз і так, що до вінчання молода та дружки йдуть у модерних сукнях, а на весілля вбирають стильові народні одяги.

Весілля починається в домі молодої. Нема в нас пересудів, які забороняли б молодим бачити одне одного перед вінчанням. Також батько не веде молодої до вівтаря, а тільки обоє молодят веде вже з притвору священник і тільки їх, не батьків, питає, чи бажають одружитися.

Перед виходом до церкви батьки сідають рядком, тримаючи на колінах буханки хліба та благословлять стоячих навколішки молодят іконами Христа та Богородиці. Ці ікони, "батьківське благословення" займають опісля почесне місце в домі молодят. До благословення може теж бути долучений обряд "посаду". Молоду саджають на

скрині з її приданим, підстелюючи подушку. Молодий (чи часом батько або староста) розплітають їй косу, що остається розплетена на весь час весілля, та накладає вінок.

До церкви молодята їдуть окремими возами (в наших обставинах, очевидно, автами) молодий з жінками, молода з чоловіками з родини. А повертаються вже разом.

Дуже гарний звичай у церкві — що молоді стоять перед престолом на білому вишитому рушнику. При виході з церкви друзі та подружки обсіплюють молодят вівсом чи пшеницею. Це насіння майбутнього щастя.

Дуже важко вкласти у кількагодинну весільну гостину всі весільні обряди, які відбувалися напереміну в хатах молодого й молодої. Туди входить "викуп", що його платить молодий родині молодої, щоб впустили його до її хати, перевезення приданого до хати молодого та введення молодої в його хату і багато ще інших звичаїв. Із них усіх на сьогодні дуже важливе, щоб батьки зустрінули молодих на порозі весільної залі, як велить звичай, хлібом та сіллю.

Окремий і важливий обряд, це скинення вінка молодій та пов'язання її голови білою хусткою. Пов'язує молоду мати, а під хустку може ще дати очіпок, який надає зав'язаній хустці бажану форму. Хустка й очіпок — це знак, що молода стає жінкою.

Похорон

Смерть члена роду була теж важливою подією. Наші предки вірили в життя поза могилою та відповідно до цих вірувань влаштовували похорони й поховання. Український народ вірив, що покійники живуть близько живих і приходять до них в означені часи.

Вмираючому давали в руку засвічену свічку, свячену на Стрітення. До домовини клали свячене зілля, галузку свяченої у Вербну неділю лози, а дітям обов'язково яблучко. Під голову давали вишивану подушку, а при замиканні домовини накривали очі вишиваним рушником.

Тризна, або похоронна гостина, це дуже давній наш звичай. Колись вірили, що душа не знатиме спокою, якщо не справлять їй тризни. Тепер це звичайна гостина, якою, родина покійного віддячується гостям за участь у похоронах. Обов'язкова страва на тризні — це коливо, кутя, але ж без маку, бо мак означає життя.

Народний звичай велить поминати покійних зокрема Богослужбами на третій, дев'ятий та сороковий день після смерті. Це згідне з народними віруваннями про долю душі після смерті, та про дні, коли вона найбільше потребує молитви. Дуже важливі теж поминки в перші роковини смерті. На сході України при цій нагоді, крім Богослужби, "ставили обід", тобто влаштовували гостину на зразок тризни. У давнину це знов було добродійне годування убогих та подорожніх, форма милостині в пам'ять покійного.

Благовіщення
весілля
вінчання
дітвора
закликання весни
запросини
заручини
коровай, -ю, Ч
покуть, -і, Ж

Zvěstování Panny Marie

пострижини
придане, -ого
сватати, сватання
сонцеворот, -у, Ч
скарб, -у, Ч
страва пісна
хрестини
хресні батьки, куми
число парне, непарне

Дайте відповідь на запитання.

1. Які державні свята існують в Україні, коли їх відзначають?
2. Чи є в Україні більше державних свят, ніж у Чехії?
3. Назвіть українські релігійні свята.
4. Які релігійні свята вважаються найбільшими, які звичаї з ними пов'язані?
5. Чому відрізняється дата Різдва в Україні та в Чехії?
6. А чим спричинена різна дата Великодня у православних і католиків?
7. Які звичаї пов'язані з Різдвам?
8. А як виглядає в Україні Великдень?
9. Що це таке кутя?
10. Розкажіть про родинні свята в Україні.
11. Поясніть, що означають слова сватання, заручини, запросини та вінчання.
12. Як виглядає весілля в Україні та в Чехії?
13. Які ваші улюблені свята, чому?

<http://www.ukrlit.vn.ua/habits/habits.html>